

Amelie från Montmartre

Filmen om Amelie är en saga som handlar om att återerövra det vackra, det äventyrliga och det fantasifulla i livet. Det är en resa från barndomens utanförskap in i en verklighet där Amelie inte bara förändrar livet för andra utan också måste våga förändra livet för sig själv. Filmen skildrar ett slags grundläggande människoblivande där de olika individer vi möter, hur udda och besvärliga de än är ändå bär möjligheten att förändras inom sig. Kan människor av egen kraft ta sig tillbaka in i samhället? Vad finns det för möjligheter att börja om på nytt? Vad innebär kärleken till nästan som livskänsla? Det är några av de frågor som filmen på ett mycket personligt sätt försöker besvara.

Rekommenderad från åk 8

En filmhandledning av
EVA WESTERGREN

Filmens handling

Amelie växer upp som ett mycket ensamt barn. Eftersom hennes far, som är läkare, tror att hon har hjärtfel, får hon inte gå i skolan utan undervisas i hemmet av mamman. När mamman dör genom en olycks-händelse blir Amelie ännu mer isolerad. Pappan ser inte Amelie utan försjunker i tyst saknad efter mamman. Istället fyller Amelie sin tid med längtan och drömmar.

När Amelie som vuxen flyttar hemifrån och börjar arbeta på ett kafé i Paris öppnar sig en helt ny värld. Från sin lilla lägenhet i Montmartre kan hon höra storstadens alla ljud, och huset där hon bor och kaféet där hon arbetar är befolkat av allehanda udda existenser. För Amelie är det lätt att fantisera om deras liv. I samma hus som Amelie bor "glasmannen" som inte törs gå ut på grund av sin sköra benstomme. Varje kväll ser hon hur han målar på ännu en kopia av samma Renoirmålning utan att få liv i den. Där bor också den olyckliga och bedragna portvakten som fortfarande lider av sin kärlek till den sedan länge försvunne äkta mannen. I grannskapet finns också den elake

Handlingen i charmiga "Amelie från Montmartre" kretsar runt livet på ett kafé.

grönsakshandlaren som plågar sitt affärsbiträde och på kaféet får vi möta Joseph och Georgette. Han en svartsjuk stamgäst och hon en hypokondrisk tobaksförsäljerska.

En dag hittar Amelie ett plåtskrin gömt bakom en kakelplatta i sitt badrum. Skrinet visar sig innehålla en tidigare hyresgästs dyrbarheter från barndomen, ditlagda för 40 år sedan. Amelie blir besatt av att hitta ägaren. Hon intervjuar människor i huset och till sist hittar hon mannen hon söker. Hon ger sig inte själv tillkänna utan placerar skrinet så att ägaren inte kan undgå att hitta den. Från en telefonkiosk intill iakttar Amelie nöjt hur mannen gråter av rörelse när han hittar sin barndoms gömda klenoder.

Amelie ser nu som sitt kall i livet att hjälpa andra. Hon diktar om sin portvaks olyckliga förflutna genom att förfalska ett kärleksbrev från den försvunne mannen. Hon skickar videofilmer med berättelser ur livet till den instängde glasmannen. Amelie njuter också när hon lyckas sammanföra den ständigt missnöjde Joseph med den hypokondriska Georgette. Men Amelie är inte alltid lika snäll. När hon upprörd ser hur grönsakshandlaren plågar sitt biträde blir hon snarare en hämnande

ängel. I hemlighet smyger hon in i grönsakshandlaren lägenhet och ut-sätter honom för sina mycket subtila practical jokes.

Amelie känner hur den kraft som utgår från henne kan förändra människorna. Men hur går det med hennes egen ensamhet? En dag hittar Amelie ett fotoalbum som tappats av någon. Albumet visar sig innehålla kvarlämnade passfoton från olika fotoautomater tagna på en och samma man. Sönderrivna men hopsatta igen och inklustrade i albumet. Vem är mannen på bilderna? Och vem är den unge mannen som samlat dem? Det är en gåta som Amelie måste lösa. När Amelie till slut spårat ägaren till fotoalbumet, en ung man som heter Nino, börjar en lång jakt. Amelie är inte beredd att överlämna albumet utan vidare utan lägger ut spår och gåtor. Amelies intresse för Nino blir allt större men hon vågar ändå inte ge sig tillkänna. Det tar lång tid innan hon till slut inser att hon måste våga något också för egen del för att kunna ha en relation med en annan människa. Och efter flera missuppfattningar spårar Nino Amelie till hennes lägenhet och de inleder en relation.

Mellan barndom och vuxenvärld, dröm och verklighet

I filmen introduceras vi för de händelser som hänger samman med Amelies födelse. Det är triviala vardagsföreteelser som presenteras i snabba klipp. På ett liknande sätt presenteras sedan de viktigaste händelserna i Amelies barndom. Guldfiskens självmordsförsök, hjärtfelet och mammans död beskrivs i absurda bildsekvenser som får oss att skratta men bakom den skruvade formen ser vi berättelsen om ett mycket ensamt barn som tvingas använda sin fantasi för att kunna överleva.

Pappans beslut att inte låta Amelie gå i skolan placerar henne utanför alla sociala sammanhang och hennes kunskaper om hur livet verkligen ser ut är mycket begränsade. Eftersom pappan inte heller visar några känslor blir Amelies uppväxt en tid av ständig längtan efter kärlek.

När Amelie ger sig av hemifrån och flyttar till Paris är hennes främsta drivkraft att få uppleva den verklighet, som hon så länge varit avstängd från. Hennes egen längtan gör att hon ser andras utsatthet och behov av kärlek men fastän hon lever mitt i vimlet av människor är Amelie själv fortfarande ensam. Hon har varit utanför verkligheten så länge att hon inte vet hur hon skall skapa en relation. I stället fantiserar hon och gör sig en bild av de olika människornas liv och hemma i sin egen lägenhet låter hon sig själv förflyttas in i tv-filmernas drömvärld.

★ Hur möter vi Amelie i inledningen? Försök komma ihåg de scener som beskriver hennes liv. Hur kan vi se att hon lever i en inbillningsvärld och att hon är mycket ensam?

★ Vad handlar berättelsen om Guldfiskens egentligen om? Hur reagerar Amelie när hon blir orättvist behandlad?

I filmens inledande scener möts vi av ett språk som associerar till både syn, hörsel och känsel. Ett språk som också återkommer senare i filmen när vi får se hur Amelie knäcker brylépuddingar eller letar stenar för att kasta smörgås med. Bilder som visar att Amelie är en person med ett sensuellt förhållande till tingen, som tycker om att känna på och ta i saker.

★ Som en kontrast till Amelies person presenteras också föräldrarnas relation till olika föremål. Vilka egenskaper är det som framträder hos dem? När vi först möter pappan ser vi en skylt som säger: hopknipen mun = hårdhärtad.

Hur stämmer det på hans relation till Amelie? Hur presenteras mamman?

★ Fundera över filmens formspråk. Vad betyder berättarrösten, de många närbilderna och vidvinklarna, ljussättning, scenografin och musiken för vår upplevelse av Amelies värld? Hur skulle vi ha uppfattat Amelies barndom om filmen valt ett mer realistiskt berättarspråk?

★ Filmens sätt att förstärka de olika personligheterna med hjälp av saker som omger dem, med färgsättningen och den ibland överkliga stämningen hjälper till att transportera publiken in i Amelies fantasivärld så att vi också får material för egna associationer. Hur presenteras människorna runt Amelie? Vad är det vi ser hos de olika personerna? Försök att komma ihåg de egenskaper, eller händelser som filmen använder sig av för att förtydliga deras karaktärer. Gör porträtt av: glasmannen, grönsaksförsäljaren, grönsakshandlaren, portvakten, den svartsjuka Joseph, den hypokondriska Georgette. I filmens olika rum är scenografierna en förlängning av de karaktärer som bor där. Hur ser Amelies, glasmannens, portvaktens och grönsakshandlaren lägenheter ut? Vilka föremål är viktiga för att beskriva deras liv?

Ut i verkligheten

För Amelie blir skrinet med barndomsskatten som hon hittar bakom en kakelplatta den tråd som drar henne ut i verkligheten. Amelie beslutar sig för att inte bara iakttä och uppleva utan också handla. När hon efter mycket letande hittar skrinets ägare och ser hur betydelsefull den är för honom, att han genom skrinet får sin barndom tillbaka, vill hon hjälpa även andra människor. Människor som hon ser längta efter kärlek och närhet, som är ensamma eller orättvist behandlade. Hon blir den goda fen för alla runt omkring utom för dem som inte förtjänar det. Med sin fantasi och uppfinningsrikedom gör hon allt för att förändra deras liv. Hon ser hur människornas lust och längtan, som de ibland kanske är omedvetna om själva, kan lockas fram. Med sin magi kan hon avslöja förtryck men också få dem som förtrycker eller förminskar sig själva att förändras och tillstå sin längtan och sina begär, att bli mer levande. Genom sitt sätt att betrakta omvärlden får hon också oss i publiken att se världen med nya ögon.

★ På vilket sätt förändrar Amelie de olika personernas liv? Vad betyder de videofilmer som glasmannen får av

Amelie? Vilka associationer får vi till bilderna på hästen som springer i cykelloppet, bebisens som simmar, den enbente mannen som steppar? Varför vill Amelie ge filmerna till glasmannen? Vad är det som gör att glasmannen inte kan göra klart sitt porträtt? På vilket sätt får han hjälp av Amelie? Varför lyckas Amelie så väl med det förfälskade brevet till portvakten? Hur kan hon se vad portvakten längtar efter? Hur lyckas Amelie med att förändra Josephs och Georgettes personligheter? Hur beskrivs den alltmer laddade stämningen som uppstår mellan dem? Hur ser grönsakshandlaren ut? Hur lyckas Amelie med att rubba hans balans? Hur reagerar pappan när han får vykortet från den bortreste trädgårdstomten?

Att ta kontrollen över sitt liv

Fastän Amelie ser mer än de flesta och hjälper människor runt omkring sig är hon själv livrädd för att delta i livet och bli berörd. Ett borttappat fotoalbum blir precis som den undgängömda barndomsskatten, en väg in i en rad händelser där Amelie är tvungen att ta ställning till sina egna känslor. Hon spårar upp ägaren, Nino, och blir starkt attraherad av honom. Men det krävs mycket innan Amelie vågar tillstå sin kärlek ens för sig själv. Med olika knep försöker hon både behålla Nino och hålla honom på avstånd. Hon kan inte hantera de känslor som plötsligt fyller henne och är rädd för att bli avvisad. Skall mina drömmar krossas eller finns det en möjlighet att de håller i verkliga livet? är frågor som Amelie hela tiden ställer sig själv. För Amelie handlar utvecklingen i filmen både om att kunna se, att våga handla och till slut också att våga känna. Att inte bara drömma utan också delta i livet och att själv erövra kärleken.

★ Vad händer i det första mötet med Nino? Vad är det hos Nino som Amelie attraheras av? Vad är det som Amelie får reda på om Nino genom sina efterforskningar? Hur reagerar han på hennes utlagda spår? Varför döljer Amelie hela tiden sitt ansikte bakom en mask? Varför är hon så rädd för att avslöja vem hon är? På vilket sätt försöker glasmannen påverka Amelie att ta det avgörande steget ut i livet? Hur skildras Amelies och Ninos första riktiga möte? Hur skiljer sig stämningen från de scener där de tidigare mötts? Vad är det som får Amelie att till slut våga tro på kärleken?

I surrealismens fotspår

För surrealismerna, en konstnärlig rörelse av både poeter, konstnärer och filmare som uppstod i det sena 20-talet

Amélie själv, i rollen Audrey Tautou.

Frankrike, var utforskandet av förhållandet mellan våra drömmar och fantasier och den verkligheten vi lever i en viktig drivkraft. Genom att skildra drömmens och det undermedvetnas betydelse för våra liv ville man erbjuda ett alternativ till människors logiska och förnuftiga tänkande. Man ville också upphäva de regler och tabun som stänger inne människor och genom sin konst ville man få människor att "se världen med nya ögon". Den mest berömda sekvensen ur Luis Buñuels och Salvador Dalís surrealistiska film *Den andalusiska hunden* från 1928 visar hur en rakkniv skär genom ett öga; ett konstnärligt angrepp på vårt normala sätt att se tillvaron. För surrealisterna var publikens fria associationer en viktig del i berättandet. Var och en i publiken gör sin egen film utifrån sina erfarenheter och drömmar. Det är inte förnuftet utan känslan som styr våra upplevelser.

I *Amélie* har filmens regissör genom scenografier och färgsättning skapat en egen värld där han med en förhöjd verklighetskänsla får oss att se nya saker och uppleva skönheten i en vardag som genom sin annorlunda färgskala och sitt originella bildval får en ny betydelse. Fotomontage, brev, videofilmer, bortglömda föremål blir alla till betydelsebärande element i ett nytt universum.

Med denna surrealistiska mix bryter regissören mot invanda berättarmönster och förväntningar. Den i grunden ganska sentimentala skildringen av Amélie

liv får med sin svarta humor och oroande och träffande psykologi en mörkare ton. Filmens anknytning till surrealismen är också viktigt i sitt bejakande av det magiska. Att livet egentligen är ett mysterium, långt ifrån det rationella tänkande som är så utmärkande för den västerländska kulturen. De surrealistiska tankegångarna förutsätter bland annat att även tingen har liv, precis som för Amélie när möblerna blir levande och fotografierna talar till henne. I filmen får vi se betydelsen av att förverkliga sina drömmar och att tillstå de behov som styrs av vårt undermedvetna. I Amélie syn på andra människor styrs hon mycket av sin intuition och anar sig till deras inre önskemål och längtan.

"Tiderna är hårda för drömmare", är en replik ur filmen. I beskrivningen av Amélie liv finns bilder som hela tiden låter drömmen ta plats sida vid sida med hennes verklighet. Precis som i mycket av den surrealistiska konsten är drömmen en integrerad del av verkligheten. För surrealisterna var fotografiet inte i första hand ett sätt att förmedla verkligheten utan ett medel att uttrycka en subjektiv idé, ett kreativt sätt att förändra upplevelsen av verkligheten. Att få fantasier att se verkliga ut. Som filmaren Jean Vigo uttryckte det: "att inte bara fotografera puppan utan också fjärrilen som döljer sig inuti". Att fotografera på djupet och visa insidan.

★ I många scener som berättar om de

olika personerna väljer regissören associativa bilder för att förtydliga deras livssituation. Som scenen med guldfisken, hästen i cykelloppet och trädgårdstomten. Ge exempel på andra drömsekvenser eller bilder som på ett associativt sätt förstärker filmens surrealistiska karaktär? Hur fungerar till exempel berättarrösten som både presenterar de olika personerna och kommenterar händelseförloppet? Hur ser de olika miljöerna ut? Hur fungerar musiken? Hur förstärks den sagolika och överkliga stämningen?

Stora delar av filmen spelades in på verkliga platser i Paris. För att regissören skulle kunna genomföra sin vision rensades gatorna från bilar, all graffiti tvättades bort och gamla affischer ersattes med nya och mer färgrika för att åstadkomma en stämning av kolorerat vykort.

★ Dramatisera några situationer ur filmen och fundera över hur filmen använder sig av ett surrealistiskt/öververkligt språk. Hur skulle scenerna se ut i en mer realistisk tolkning? Utgå från realistiska dokumentära bilder på olika miljöer och personer exempelvis ur dagstidningar och försök tänka efter hur man skulle kunna förändra bilderna i surrealistisk anda.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Frankrike 2001

Manus: Jean-Pierre Jeunet och Guillaume Laurant

Regi: Jean-Pierre Jeunet

Foto: Bruno Delbonnel

Klippning: Hervé Schneid

Musik: Yann Tiersen

Scenografi: Aline Bonetto

I ROLLERNA

Amélie Poulain – Audrey Tautou

Nino – Mathieu Kassovitz

Raphael Poulain – Rufus

Madeleine, portvakt – Yolande Moreau

Joseph – Dominique Pinon

Georgette – Isabelle Nanty

Hipolito, glasmannen – Artus de Penguern

Collignon, grönsakshandlare – Urban

Cancellier

Lucien, hans biträde – Jamel Debbouze

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 123 min

Format: Scope

Ljud: Dolby SRD

Censur: Från 7 år

Svensk premiär: 12.10.2001

DISTRIBUTION

Triangelfilm/Kedjan, Box 285, 201 22 Malmö

Tel: 040-17 65 50, fax: 040-12 90 99

www.triangelfilm.se

